

Biodiversiteit

Biodiversiteit in Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen

2010 het Jaar van de Biodiversiteit. Overal ter wereld zijn mensen bezig om de onvervangbare natuurlijke rijkdom van biodiversiteit te behouden. Het is letterlijk van levensbelang voor het welzijn van de mens, nu en in de toekomst. De gemeenten Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen willen hun steentje hieraan bijdragen, samen met u.

Met deze brochure willen we u prikkelen om aan slag te gaan met biodiversiteit. En met name op uw eigen erf of in uw eigen tuin. Het liefst samen met kinderen, want het gaat tenslotte om hun toekomst.

Inhoud

- Wat is biodiversiteit?
- Kinderen en biodiversiteit
- Op ontdekking in uw achtertuin
- Vogels in de tuin
- Welke vogels in de tuin?
- Meer boeiende dieren
- Vlinders en insecten lokken
- Water = Leven
- Vergroot de biodiversiteit in uw tuin
- Tips voor meer informatie

Een belangrijk natuurgebied in de gemeente Tytsjerksteradiel is Het Nationaal Park "De Alde Feanen". Dit gebied kent een enorme verscheidenheid aan flora en fauna, zoals de purperreiger.

Wat is Biodiversiteit?

Biodiversiteit omvat alle levende organismen op aarde. Ook wij mensen maken deel uit van die diversiteit van de natuur en zijn dus onlosmakelijk verbonden met al die andere levende wezens. Die zorgen voor ons eten, onze medicijnen, ons water en de lucht die we inademen. Een onvoorstelbare natuurlijke rijkdom van onschatbare waarde.

Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen

De Gemeenten Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen herbergen zeer bijzondere natuurwaarden. Waarden om trots op te zijn en te beschermen en ontwikkelen voor de toekomst.

Achteruitgang

Mensen zijn in staat de natuur te beschermen of te vernietigen. Door menselijk handelen neemt de diversiteit van het leven op aarde in rap tempo af. Elke dag sterven er op onze aarde een aantal dier- en plantensoorten uit. Terwijl u deze brochure leest is er opnieuw een soort verdwenen! Wat eenmaal verloren is gegaan, komt nooit meer terug. Naast klimaatveranderingen en het opraken van de fossiele brandstoffen, is de achteruitgang van de biodiversiteit één van de belangrijkste problemen van deze tijd. Door het uitsterven van talloze (vaak kleine) diersoorten, raken de ecosystemen steeds verder beschadigd. Als het uitsterven van dieren en planten in dit tempo doorgaat, zal het biologisch evenwicht van onze aarde zo verstoord raken dat ons leven op den duur onmogelijk wordt. Het is daarom onze verantwoordelijkheid om deze achteruitgang een halt toe te roepen, niet zozeer voor onszelf, maar vooral voor onze kinderen.

In Achtkarspelen vormen De Mieden een belangrijk natuurgebied van uitgestrekte open hooilandgebieden. Zij strekken zich uit van Buitenpost naar Surhuizum tot Zwaagwesteinde

Kinderen en biodiversiteit

Voor kinderen is het vaak een grote bron van plezier om op zoek te gaan naar kikkerdril, kleine beestjes te bekijken of madeliefjes te plukken. Peuters vinden de kleine beestjes vaak zeer fascinerend terwijl de waterkant met alle planten en dieren oudere kinderen meer uitdaging biedt. Wat is er nu mooier dan dit te doen in de eigen tuin! Zo vinden bijna alle kinderen het leuk om hun eigen kruiden- of vlindertuintje te hebben!

Samen aan de slag

Natuur stopt gelukkig niet bij de grenzen van natuurgebieden. Natuur kan zich overal ontwikkelen waar ze maar een beetje de ruimte krijgt. Met de groei van steden en dorpen zijn voor veel planten en dieren tuinen en openbaar groen steeds belangrijker geworden. Sommige dieren voelen zich gelukkig erg thuis in de buurt van mensen. Egels komen bijvoorbeeld meer voor in steden en grote dorpen dan op het platteland. En een aantal vleermuizen, zoals de bijzondere meervleermuis, zijn zelfs geheel afhankelijk van onze woningen en gebouwen om in te wonen! En iedereen weet bijvoorbeeld dat huismussen hun nesten maken onder onze dakpannen.

Kleine aanpassingen in de inrichting van uw tuin kunnen al wonderen verrichten voor de biodiversiteit. Op die manier zorgen we met zijn allen voor een nog aantrekkelijker leefomgeving in onze gemeente. Voor onszelf en onze kinderen maar ook zeker voor al wat groeit en bloeit.

Natuur- en milieueducatie

Kinderen leren spelenderwijs. De ervaringen die ze opdoen zijn van invloed op hun latere handelen. Beide gemeenten besteden daarom veel aandacht aan natuur- en milieueducatie. NME biedt ondersteuning aan scholen, door het organiseren van veldwerk en natuur in de klas, maar heeft ook een taak op het gebied van volwasseneneducatie. Achtkarspelen heeft hiervoor een speciale website: www.nme-achtkarspelen.nl.

Tietsjerksteradiel werkt samen met It Fryske Gea.

Waterdiertjes: vissen, bekijken en determineren, altijd een succes!

Op ontdekking in uw achtertuin

Keurige tuin of ruige bende?

Soms is het juist vaak een kwestie van “iets niet doen”. Denk aan het laten liggen van takkenbulten of een boomstam en het laten staan van een paar “onkruiden”.

Vaak zijn door een paar ingrepen in uw tuin, al snel bijzondere resultaten te behalen. Door het aanleggen van een kleine vijver bijvoorbeeld zorgt u ervoor dat vogels kunnen drinken en badderen en kikkers en padden zich er kunnen voortplanten (kikkerdril). U kunt ook in de achtertuin, op een zonnig plekje, een wilde bloementuin aanleggen.

Wat leeft er eigenlijk allemaal in uw tuin, op uw erf of in uw vijver of sloot? Om hier achter te komen zult u op ontdekkingstocht moeten gaan... Vaak leven er dieren in uw tuin, waar u geen weet van had en waardoor u uw eigen tuin met andere ogen gaat bekijken. Ook al is uw tuin nog zo klein er is altijd wat te ontdekken! De kans op een leuke ontdekking wordt natuurlijk sterk vergroot wanneer u de tuin aantrekkelijk heeft gemaakt voor dieren!

Een composthoop is een bron van leven voor allerlei dieren, daarnaast vormt deze vruchtbare aarde een natuurlijke groeimest voor uw borders vol planten en potplanten. Wanneer u achter in de tuin een hoekje reserveert voor wilde planten, dan zal dat beloond worden door het bezoek van heel veel vlinders. U hoeft hier verder niets voor te doen, deze planten komen spontaan op. De planten die we als onkruid bestempelen zijn meestal de planten die hier eigenlijk thuis horen, de zogenaamde inheemse planten. U kunt voor de variatie de natuur wel een handje helpen door hier in het eerste jaar een wilde bloemenmengsel te zaaien, gebruik hiervoor inheemse soorten.

Beperk bovendien het winterklaar maken van de tuin en als bemesting nodig is, gebruik dan compost of dierlijke mest in plaats van kunstmest.

Een tuin vol bloeiende bloemen biedt een vrolijke aanblik en lokt allerlei bijzondere dieren naar uw tuin, zoals vlinders, zweefvliegen en wilde bijtjes.

Vogels in de tuin!

Een vogelbekje is gauw gevuld. Alles wat een vogel nodig heeft is voedsel, een plek om te schuilen en een veilige plek om een nest te maken. Dat is niet alleen weggelegd voor mensen met grote tuinen. Ook met een klein tuintje kunt u al veel doen voor de vogels!

Tafeltje dekje

Om vogels naar uw tuin te lokken is het allereerst belangrijk dat er wat te eten valt in uw tuin. Om er voor te zorgen dat vogels in alle jaargetijden een gedekt tafeltje vinden in uw tuin, is het zaak om deze zo gevarieerd mogelijk in te richten. De meeste vogels houden van een gevarieerd dieet. Zowel insecten, rupsen en wormen, als bessen en zaden staan op het menu. Zanglijsters eten ook graag slakken. Die slaan ze kapot op een steen, de zogenaamde smidse.

Dichte struiken

Voldoende insecten zijn vooral belangrijk wanneer vogels hun jongen voeren. Maak uw tuin daarom niet te netjes! Laat op een paar plekken in de tuin het blad liggen en van afgesnoeide takken kunt u een takkenbos maken waar vogels en andere dieren kunnen schuilen en voedsel kunnen vinden. Dichte struiken zoals vuurdoorn en sleedoorn zijn erg geliefd.

Heesters en bomen zijn belangrijk, zij zorgen voor leefruimte, voedsel en bescherming in de tuin.

Ze bieden veilige nestgelegenheden, geven bloemen waar insecten op af komen en dragen in het najaar bessen. Besdragende struiken als lijsterbes en gelderse roos zijn in het najaar favoriet bij lijsters. Altijd groene heesters als coniferen, hulst of klimop zijn ook geschikt. Bloemen trekken veel insecten aan! Met een mooie geurige bloementuin verleent u dus meteen de vogels een grote dienst.

Bijvoeren

In de winter kunt u zonnebloemen, kaardenbollen en distels laten staan. De zaden hiervan worden graag gegeten door vogels als de puttertjes. Ruim ook niet alle dode planten op: in de stengels hiervan overwinteren vaak insecten en mezen weten die prima te vinden! Daarnaast kunt u natuurlijk zelf bijvoeren. Dit mag het hele jaar door, in de winter aangevuld met vetbollen en (ongeroosterde) pinda's. Doe dit wel op een veilige plek, waar katten er niet bij kunnen.

Vogelbadje

Verder mag er in een vogelvriendelijke tuin een vogelbadje niet ontbreken! Hierin kunnen vogels drinken en badderen. Een ondiepe schaal met schoon water is hiervoor prima geschikt. Zet deze op een open plek neer waar de vogel overzicht op de omgeving heeft (katten!). Ook is het belangrijk dat het water regelmatig ververs wordt. Wanneer u een vijver heeft dan kunt u met stenen en grind een vogelstrandje aanleggen.

Klimplanten

Een haag als afscheiding van uw tuin is natuurlijk ideaal. Wanneer u toch liever een schutting heeft, dan kunt u die laten begroeien met klimop of kamperfoelie. Vooral de laatste ruikt heerlijk tijdens zoele zomeravonden. Ook bieden goed ontwikkelde klimplanten een goede schuilplek voor vogels. Misschien gaat er zelfs wel een winterkoning in de klimop broeden!

Nestkasten

Omdat natuurlijke holten in bomen schaars zijn, kunt u holenbroeders helpen door een nestkast op te hangen. Iedere vogelsoort stelt weer andere eisen aan de kast, daarom zijn er verschillende soorten en maten in de handel. Ook erg leuk is het om zelf verschillende nestkasten te bouwen! Gebruik hiervoor alleen onbehandeld hout. Op de website van de Vogelbescherming kunt u hierover meer informatie vinden. Hang de nestkast op met de invliegopening naar het noorden of oosten, omdat het anders te heet kan worden in de kast. Vogels zullen de nestkast trouwens niet alleen gebruiken om in te broeden, maar ook om 's avonds in te slapen. Haal de nestkast in de winter niet weg, vogels schuilen er graag in!

Huismus

De huismus is een van de meest voorkomende broedvogels in Nederland. Toch is de populatie de afgelopen tien jaar meer dan gehalveerd! Dit komt onder andere doordat er nu minder plekken zijn om te broeden. Huismussen broeden in groepjes onder dakpannen, in nissen en gaten in muren. Huizen zijn tegenwoordig zo goed geïsoleerd dat er geen plek meer is voor de mussen. Dat is erg jammer, want wie wil er nu niet van die gezellig tijpende vriendjes om het huis! Daarom zijn er speciale mussendakpannen verkrijgbaar, waarmee u een rijtje gewone dakpannen kunt vervangen. Ook zijn er speciale mussenkasten verkrijgbaar die u onder de dakrand kunt ophangen. Zelf maken kan natuurlijk ook! Daarnaast kunt u bijvoorbeeld een dichte (liguster)haag planten waar ze voedsel en schuilplekken kunnen vinden.

*De woningnood onder huismussen is hoog.
Deze mus heeft een nest van een huuszwaluw gekraakt!*

Welke vogels in de tuin?

Niet alle vogels zijn het hele jaar in Nederland aanwezig. Veel soorten trekken in het najaar naar Zuid-Europa of Afrika en komen pas in het voorjaar weer terug om te broeden. Weer andere vogels broeden in het hoge noorden en komen hier de winter doorbrengen.

Hele jaar door	Alleen in lente en zomer	Vooral in de winter
Merel	Fitis	Kramsvogel
Zanglijster	Tjiftjaf	Koperwiek
Koolmees	Tuinfluit	Keep
Pimpelmees	Zwartkop	Pestvogel
Winterkoning	Gekraagde roodstaart	
Heggenmus	Zwarte roodstaart	
Roodborst	Huiszwaluw	
Huisbus	Boerenzwaluw	
Ringmus	Gierzwaluw	
Gierzwaluw		
Vink		
Spreeuw		
Grote bonte specht		
Boomklever		
Gaai		

Huiszwaluw

Huiszwaluwen nestelen weer graag in de stad. Ze maken kunstige nesten van modder onder hoge vensterbanken en overhangende dakranden, gek genoeg het liefst onder witte of crèmekleurige. Oude broedplekken worden liefst ieder jaar hergebruikt. Oude nesten worden opgekalefaterd

Boerenzwaluw

Als u een boerderij met stal of een mooie grote schuur hebt trekt u al snel boerenzwaluwen aan. Voor deze sierlijke zwaluwen is het belangrijk dat zij nestjes kunnen maken op of onder een balk. Zij willen graag vrij in en uit kunnen vliegen. Ze maken hun

nesten onder andere met modder. Mensen met broedende boerenzwaluwen zijn vaak erg trots op hun zwaluwen en beleven erg veel plezier aan deze drukke kwetteraars. Deze prachtige oer-Hollandse vogeltjes brengen alleen het broedseizoen in ons land door; zij overwinteren in Afrika. Dat betekent dat zij elk jaar helemaal naar Kaap de Goede Hoop, het zuidelijkste puntje van Afrika vliegen om te overwinteren, om in het voorjaar terug te vliegen!

of er wordt een nieuw nest tegenaan gemaakt. Ook kunt u kunstnesten ophangen. Wel graag meerdere tegelijk, want huiszwaluwen broeden in groepjes. Hang ze zo hoog mogelijk tegen de gevel op, bij voorkeur op het noorden of oosten. Om overlast van vogelpoep te voorkomen kunt u een plank ophangen op een halve meter onder de nesten. In droge periodes kunt u de huis- en boerenzwaluwen helpen door een plekje in uw tuin nat te houden, zodat ze van de modder gebruik kunnen maken.

Meer boeiende dieren

De meeste zoogdieren zijn behoorlijk schuw en houden zich overdag goed verborgen. Vaak verraden sporen wel hun aanwezigheid. U kunt bijvoorbeeld molshopen, graafsporen of keuteltjes ontdekken. In zachte modder of wanneer het gesneeuwd heeft kunt u op zoek gaan naar pootafdrukken. Met een veldgids kunt u de sporen leren herkennen.

Egels

De egels zijn actief in de schemering en de nacht. Omdat ze dan best luidruchtig kunnen zijn, kunt u ze met een beetje geluk en een zaklamp wel opsporen.

Egels houden van een rommeltje

Net als andere dieren houden egels niet van een te netjes opgeruimde tuin of een kortgemaaid gazon. Bloemen en planten van verschillende hoogte geven ze de nodige beschutting bij het struinen. Door uw tuin niet 'winterklaar' te maken maar afgestorven planten te laten staan helpt u de egels ook gedurende het najaar. Ruim deze pas op als het echt lente is geworden en gooi de stengels niet allemaal weg, maar breek ze en strooi ze uit over de grond. Dat is ook nog goed voor de bodem!

Voedsel en een veilig nest

Egels zijn in principe insecteneters. Favoriet hierbij zijn slakken, kevers en wormen, maar ook jonge muizen kunnen bijvoorbeeld op het menu staan. In composthopen kunnen ze hun kostje goed bij elkaar scharrelen doordat daar veel verschillende insecten te vinden zijn. In takkenhopen en bladeren die zijn blijven liggen kunnen egels een nest maken waar ze overdag in slapen of tussen oktober en april hun winterslaap in houden. Wel oppassen tijdens de voorjaarsopruiming!

Daarnaast zijn er speciale egelkasten te koop, waar ze veilig kunnen slapen en overwinteren.

Ook bij de buurman graag!

Het is niet alleen heel leuk om egels in de tuin te hebben, maar ook heel nuttig. Het zijn ware slakkenbestrijders: ze kunnen wel veertig slakken per nacht eten! De egel moet daarvoor wel in uw tuin kunnen komen, en liefst ook in die van de buurman. Egels maken namelijk gebruik van een heel netwerk van tuinen. Een heg om de tuin in plaats van een schutting zal zeer gewaardeerd worden door egels en andere dieren. Wanneer u al een schutting heeft en de egels toch een handje wilt helpen, dan kunt u op een beschut plekje een klein gat van 15 centimeter hoog en breed in de schutting maken.

Meer vleermuizen in de tuin

De meeste vleermuizen houden niet van open landschap. Bomen en struiken zijn daarom essentieel in een vleermuisvriendelijk landschap. Zorg voor een windluwe, open plek in de tuin waar de vleermuis kan jagen. Ook bloemen met hun insecten aantrekkend vermogen horen in de vleermuisvriendelijke tuin. Met name soorten die ook 's nachts insecten lokken zoals de vlinderstruik, blaassilene, teunisbloem, zeepkruid, nachtsilene en avondvioleer zijn hiervoor voorbeelden.

Beschermde gast

Alle vleermuizen in Nederland zijn strikt beschermd. Het is verboden vleermuizen te doden of te verstoren. Wanneer u tijdens de werkzaamheden een verblijfplaats van een vleermuis tegenkomt, dan kunt u contact opnemen met het Meldpunt Vleermuizen en Steenmarters. Een medewerker zal u dan komen helpen. Het telefoonnummer hiervan is 06-10172218. Zij komen u ook helpen wanneer u hinder ondervindt van vleermuizen. Overdag, en vooral tijdens de winterslaap, zijn vleermuizen erg kwetsbaar. Ze zijn dan zo goed als hulpeloos. Gooi een vleermuis dus nooit zomaar naar buiten!

*Egels hebben het steeds moeilijker in Nederland.
Help de egel door uw tuin natuurvriendelijk in te richten.*

Vlinders en insecten lokken

Vlinders

Vlinders hebben een bijzondere levenscyclus. Ze ondergaan tijdens hun leven een metamorfose. Uit de eitjes van vlinders komen rupsen. Wanneer de rupsen uitgegroeid zijn, verpoppen ze zich. Uit de poppen komen de vlinders. Deze vlinders zetten na de paring weer eitjes af, waarna de cyclus zich herhaalt.

Waardplanten

Vlinders zetten hun eitjes heel gericht af. Iedere vlindersoort heeft een voorkeur voor een bepaalde plantensoort. Iets anders eet de rups straks namelijk niet! Deze specifieke plant wordt een waardplant genoemd. Waardplanten zijn vaak wilde planten zoals zuring- en klaversoorten. Ook brandnetels zijn waardplant voor verschillende vlindersoorten, zoals dagpauwoog, atalanta, kleine vos, gehakkelde aurelia en distelvlinder. Ook klimop en hulst zijn voorbeelden van waardplanten.

Nectarplanten

Maar met alleen waardplanten bent u er niet. Vlinders leven als volwassen dieren van nectar. Dus om ze naar de tuin te lokken heeft u ook nectarplanten nodig. Goede voorbeelden hiervan zijn vlinderstruik (de buddleija), maar ook koninginnekruid en herfstaster zijn zeer geschikt. Ook het planten van een fruitboom is erg dankbaar. De bloesem zal veel vlinders aantrekken en het afgefallen fruit zal zeker bezocht worden voor een suikermaaltje, dus ruim ook niet alle fruit direct op!

Beschutting

Verder hebben vlinders behoefte aan een beschut plekje in de zon. Vlinders kunnen zichzelf namelijk niet warm houden. Beschutting kan gemaakt worden door struiken of een haag te planten aan de kant waar de meeste wind vandaan komt. Sommige vlindersoorten overwinteren als volwassen vlinder, andere als eitje, rups of pop. De vlinders zoeken vaak beschutting in huizen of schuurtjes. Ook zijn speciale overwinteringspotten voor vlinders te koop in tuincentra of via internet. Eitjes, rupsen en poppen overwinteren

meestal op de grond, tussen afgestorven plantenresten en afgevalen bladeren. Dus een aangeharkte, kale tuin is ook bij vlinders niet geliefd.

Wilde bijen

Als je aan bijen denkt, wordt meestal aan een bijenkorf met honingbijen gedacht. Maar er zijn veel soorten wilde bijen en hommels in Nederland! Hun manier van leven is heel anders dan dat van honingbijen. Vrouwtjes van wilde bijen leven alleen, en hebben ieder een eigen nestholte in de grond liefst op een zonnige kale plek waarin ze haar eitjes legt. Ook holle stengels, gaten in hout of een leeg slakhuus voldoet als nest.

Door in uw tuin op een zonnige beschutte plaats een bijenhotel te maken, helpt u de wilde bijen enorm. Daarnaast is het leuk om deze van dichtbij te kunnen bekijken, terwijl ze ijverig af en aan vliegen met voedsel voor hun kroost in de nestjes. Wees niet bang: wilde bijtjes kunnen niet steken als de honingbij; hun angeltjes zijn daarvoor veel te klein !

Bijenhotels

Met bamboestokken of door gaatjes in een blok hout te boren kunt een "bijenhotel" maken! Hang deze in februari op een zonnige beschutte plaats op. Voor kinderen is het erg leuk om een paar glazen buisjes of doorzichtige rietjes in de gaatjes te steken (in de winter). Zo kunnen ze later de bijtjes in hun nestkamer bekijken

Tip: kijk eens op www.bijehelpdesk.nl

Nuttig en onschuldig

Wilde bijen zijn erg nuttige diertjes. Ze zorgen voor de bestuiving van bloemen. Zonder deze bestuiving kunnen planten zich niet vermenigvuldigen. Het is het dus zeer de moeite waard om ze naar de tuin te lokken! Sommige mensen zijn bang voor bijen omdat ze zouden steken. Bijen hebben inderdaad een angel, maar zullen deze bijna nooit gebruiken. Ze zijn niet agressief zoals wespen. Pas wanneer ze zich echt bedreigd voelen zullen ze zich proberen te verweren. Een zelfs dan komt hun angel vaak niet door onze huid heen. Angst hoeft u dus echt niet voor bijen te hebben!

Bloemenzee

Het voedsel dat de bijen verzamelen zijn nectar en stuifmeel. Nectar is een stroperige vloeistof die bloemen produceren als lokkertje voor insecten. Het is een heel energierijk goedje, belangrijk voor de volwassen bijen. Stuifmeel wordt gebruikt als voedsel voor de larven van bijen. Het mag duidelijk zijn dat om bijen naar de tuin te lokken u de tuin mag omtoveren in een vrolijke bloemenzee.

Wilde bijen zijn ijverige en onschuldige bloembezoekertjes. Veel wilde bijen hebben het moeilijk in ons land. Help ze een handje door uw tuin bijenvriendelijk te maken.

Bloeiende bloemen en struiken zijn erg belangrijk voor wilde bijtjes. Hoe gevarieerder, hoe meer bloembezoekertjes in uw tuin.

Zweefvliegen

Ook al lijken zweefvliegen veel op wespen, zweefvliegen kunnen niet steken. Zij maken gebruik van de waarschuwingskleuren van stekende insecten om met rust gelaten te worden. Helaas zijn de imitaties vaak zo levensecht dat mensen deze onschuldige vliegen doodslaan. Zo ziet u het verschil: zweefvliegen staan vaak stil in de lucht te zweven; wespen hebben een grillige drukke vlucht .

Omdat wilgen heel vroeg in het voorjaar bloeien zijn ze van levensbelang voor bloembezoekende insecten. Laat wilgen daarom staan.

Niet alles is wat het lijkt!

Wesp en zweefvlieg

Bloemen voor bloembezoekers

Om wilde bijen, vlinders en andere insecten te helpen is het belangrijk dat er gedurende het hele seizoen bloemen bloeien die insecten graag bezoeken. Daarbij geldt dat meer variatie meer soorten insecten aantrekt, en het staat bovendien erg mooi. Hierbij kunt u denken aan de volgende soorten:

Voorjaar	Zomer	Nazomer/herfst
Hondsdraf	Duizendblad	Stalkaars
Longkruid	Hartgespan	Ijzerhard
Krokus	Droplant	Herfstaster
Zenegroen	Zonneroosje	Hemelsleutel
Damastbloem	Heggerank	Leverkruid
Sleutelbloem	Kattenstaart	Dopheide
Wilg	Teunisbloem	Struikheide
Sleedoorn	Boerenwormkruid	Guldenroede
Speenkruid	Klein kaasjeskruid	Groot kaasjeskruid
Paardebloem	Vlinderstruik	

Ook kruiden als marjolein, akkermunt, watermunt, rozemarijn en salie zijn uitstekend geschikt.

Water = Leven

U kunt veel doen voor de biodiversiteit door in uw tuin een diervriendelijke vijver aan te leggen. In de vijver komen vogels baden en drinken. Een egel komt er een slokje water halen (wist u dat deze dieren uitstekend kunnen zwemmen?). Libellen zullen er op zoek gaan naar eten en voortplantingsgelegenheid en kikkers, padden en salamanders vinden er een veilig plekje. Een goed aangelegde en onderhouden vijver zal heel veel dieren aantrekken en tevreden stellen.

Een vijver vormt een bron van leven in uw tuin.

Zelf een vijver maken

Let erop dat de oever van de vijver niet steil afloopt, dit voorkomt dat dieren in uw vijver verdrinken. Een geleidelijk aflopende oever geeft de natuur de beste kansen. Zorg met wat stenen voor een badplaats voor vogels. Bij de aanleg van een vijver kunt u beter vijverfolie gebruiken, in plaats van een kant en klare vijverbak te kopen. Hierdoor kunt u namelijk beter de vorm bepalen om zo bijvoorbeeld ondiepe moeraszones te creëren. Bovendien is vijverfolie een stuk goedkoper. Op de vijverbodem kunt u een leemlaag aanbrengen. Leem houdt het water mooi helder.

Tip: als u een vijver aanlegt, vul hem dan niet alleen met kraanwater; maar haal ook een paar emmers met water uit een sloot of andere mooie vijver. Kies hiervoor een sloot met helder water en waar water- en oeverplanten in groeien. Met dit water brengt u al het begin van nieuw leven naar uw vijver (zoals watervlooien en andere kleine waterdierpjes, die nauwelijks met het blote oog te zien zijn). Hierdoor ontstaat er veel sneller een natuurlijk evenwicht in uw vijver.

Oeverplanten

Kies voor de beplanting liefst zo veel mogelijk voor inheemse planten. Watermunt geurt heerlijk en trekt vlinders aan. Gele lis en dotterbloemen zijn niet alleen erg mooie planten, maar trekken ook libellen naar uw tuin. Pollen met kalmoes en biezen geven beschutting en hoogte aan uw vijverbegroeiing. Ook kunt u denken aan moerasandoorn of pijlkruid.

Gele lis

Waterplanten

Bedek minimaal 30% van het wateroppervlak met drijvende waterplanten. Als het water teveel opwarmt door directe inval van zonlicht ontstaat grote algengroei. Afhankelijk van de zuurgraad en voedselrijkdom van uw vijver kunt u denken aan kikkerbeet, waterranonkel, krabbescheer, witte waterlelie, grof hoornblad en fonteinkruid.

Onderhoud van sloten en vijvers

De manier waarop u uw vijver of sloot onderhoudt, is cruciaal voor de biodiversiteit. Als uw vijver of sloot is dichtgegroeid is het goed wat open waterdelen te creëren. Zo kan er weer zonlicht op de bodem komen en via de onderwaterplanten zuurstof in het water komen. De beste tijd om op te schonen is in de nazomer en herfst. Veel dieren en hun larven (van bijvoorbeeld libellen) schuilen namelijk in de planten. Zorg daarom dat u delen van de water- en oevervegetatie spaart.

In de winter

Wanneer het vriest is het belangrijk dat er contact tussen de lucht en het water behouden blijft. Holle plantenstengels die uit het water omhoog steken doen het trucje, maar een rubberbal in het water werkt ook goed. Sneeuw op het ijs moet weggehaald worden omdat planten in het water geen licht meer ontvangen. En zonder licht kunnen planten geen zuurstof produceren.

Viervlek, een grote libel die graag uw vijver bezoekt, die zich gemakkelijk laat bekijken

Libellen

Libellen zijn erg mooie en kleurrijke insecten. Sommige mensen denken dat ze kunnen steken of bijten, maar dat is niet waar, ze zijn juist nuttig omdat ze leven van vliegjes. Ze vliegen alleen als het lekker warm is en komen voor in de meest prachtige kleuren.

Paringswiel lantaarntjes, een kleine libel

Larven

Libellen beginnen hun leven als eitje, die in het water of in waterplanten worden gelegd. Uit de eitjes komen larven die tot wel een paar jaar in het water blijven leven! Hier vangen ze waterflooiën en andere kleine insecten. De larven vervellen een aantal keer en op een warme ochtend in de zomer kruipt zo'n larve via een stengel uit het water en scheurt uit zijn vel. Hieruit komt dan de libel te voorschijn!

Het oude larvenhuidje blijft aan de stengel zitten. Zo kun je achteraf precies zien waar een libel uit het water is geslopen. Libellen zoeken elkaar vervolgens op om te paren, waarmee de cyclus weer rond is.

Sommige soorten maken een vast rondje over de vijver, waarna ze steevast op hetzelfde plekje gaan zitten. Als je stil bij dat plekje blijft zitten, kun je hem vaak heel mooi bekijken.

Tip: steek een stokje een beetje schuin in de oever, dat wordt vaak "hun plekje".

Amfibieën

Kikkers, padden en salamanders leven graag in kleine, ondiepe en met waterplanten begroeide watertjes. Deze dieren vinden hun weg vanzelf naar uw vijver; bij regenachtig weer, gaan ze op zoek naar nieuwe plekjes. Amfibieën leven liever niet samen met vissen, omdat de vissen vaak hun eitjes en larven (kikkervisjes) opeten.

Overwintering

Salamanders en padden en padden overwinteren meestal op het land. Voor hen kunt u stapels stenen, takkenbossen of bladerenhopen in de tuin leggen.

Salamanders en groene kikkers overwinteren ook wel in modderige vijverbodems. Een diepte van de vijver van tachtig centimeter tot een meter is hiervoor voldoende. Op de bodem kunt u hiervoor stapels stenen op de bodem van de vijver plaatsen.

Vissen

Natuurlijk kunt u kleurige vissen als koikarpers of goudvissen in uw vijver laten zwemmen. Maar...deze eten graag kikkervisjes en ander onderwaterleven zoals libellenlarven. Daarnaast woelen ze de vijverbodem om, zodat het water vaak troebel wordt.

Leuker (en beter voor de biodiversiteit!) is het om kleine visjes die van nature in Nederland voorkomen, in de vijver te krijgen, zoals stekelbaarsjes en voortjes. Zulke visjes komen vaak vanzelf in uw vijver terecht omdat de eitjes aan de poten van bijvoorbeeld eenden blijven kleven. Of er komen eitjes mee met het water dat u uit de sloot schiept.

Tip: De amfibieën en inheemse vissen hoeft u nooit bij te voeren. Er is meestal voldoende voedsel voor ze te vinden. Niet voeren is ook beter voor de waterkwaliteit; door voedsel in het water te gooien, kan de vijver troebel worden.

Vergroot de biodiversiteit in uw tuin

- Maak uw tuin niet te netjes. Laat op bepaalde plekken bladafval liggen, laat in een hoekje van de tuin brandnetels en andere 'onkruiden' staan en laat in de winter afgestorven plantenresten in delen van de tuin staan.
- Reserveer een hoekje van de tuin voor grote takkenbossen waar dieren in kunnen schuilen en eten kunnen zoeken.
- Gebruik zoveel mogelijk inheemse planten in uw tuin. In deze brochure zijn veel voorbeelden genoemd.
- Een haag in plaats van een schutting als afscheiding is ideaal. Toch een schutting? Laat hem begroeien met klimop of kamperfoelie.
- Zorg voor dichte struiken en altijd groene heesters in de tuin waar vogels in kunnen schuilen en bessen kunnen vinden in de winter.
- Zorg voor hoogteverschillen in de tuin: bomen, struiken en planten.
- De composthoop is een heel goede en milieuvriendelijke bemester! Compost maken is een eenvoudig proces, het hoeft niet meer moeite te kosten dan het op elkaar gooien van de tuinafval. Daarnaast kunt u compost ook verkrijgen bij de gemeente.
- Gebruik nooit kunstmest of insecticiden in uw tuin!
- Maak een vijver of zorg op een andere manier voor water in de tuin.
- Laat uw kinderen een kruidentuintje of vlindertuin aanleggen en onderhouden!
- Koop of maak vogel-, vleermuis-, vlinderkasten, bijenhôtels, en egelhuisjes. Wanneer u een kleine tuin heeft, is een beestentoren een idee.
- Ontwerpen van Natuurtuinen van Jeroen Gigengack en Jack Martin, een zeer informatief boek!

Tips voor meer informatie:

Algemeen

website van de Gemeente Tytsjerksteradiel
www.t-diel.nl

websites van de gemeente Achtkarspelen
www.nme-achtkarspelen.nl
www.achtkarspelen.nl

www.biodiversiteit.nl
www.zoogdiervereniging.nl
www.vlinderstichting.nl
www.uwtuinvolvlinders.nl
www.meldpuntvleermuizenenmarters.nl
www.veldmaterialen.nl
www.bijenhelppdesk.nl
www.knnvuitgeverij.nl voor veldgidsen en natuurboeken
www.educatheek.nl
onder meer jeugdboeken en zoekkaarten
www.spirula.nl zoekkaarten en boeken over slakken, schelpen en weekdieren
www.tabernal-zaden.nl tuinzaden
www.cruydythoek.nl zaden
www.vivara.nl nest- en andere dierenkasten
www.waveka.nl nestkasten
www.vogelbescherming.nl
bouwtekeningen, nestkasten en voedertips

COLOFON

Deze brochure is samengesteld door Bureau FaunaX
(www.fauxax.nl) in opdracht van de gemeenten
Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen

Foto Egeltje flap: Zoogdiervereniging
Foto Bijenhôtel: Arie Koster

Overige foto's: Peter de Boer, Joke Breembroek,
Anton Huitema, Binne Katsma, Ragna van Sonsbeek